

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

полковник

Роман КАЧУР

13.05.2026 року

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
ОНИЦУКА Олександра Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Приватні військові компанії як засіб реалізації зовнішньої політики
Російської Федерації (1992–2023)

Тема дисертації затверджена вченою радою Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного від "20" жовтня 2023
року, протокол №4.

Витяг

з протоколу №12 засідання кафедри історії інституту психологічної підтримки
персоналу від "06" березня 2026 року.

Присутні на засіданні 24 чол., у тому числі докторів наук 4 та кандидатів
наук (докторів філософії) – 10, з них за спеціальністю поданої на розгляд
дисертації 3 доктори наук, 10 кандидатів наук (докторів філософії).

Слухали:

Доповідь ад'юнкта (здобувача) ОНИЦУКА О.С.

(прізвище, ініціали)

про результати виконання дисертаційної роботи "Приватні військові
компанії як засіб реалізації зовнішньої політики Російської Федерації (1992–
2023)"

(тема дисертації)

подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 032
(шифр)

В обговоренні дисертації брали участь:

1. Доктор історичних наук, професор В.С. ВИЗДРИК;
2. Доктор історичних наук, професор І.Я. СОЛЯР;
3. Кандидат історичних наук, доцент Е.М. КАЗАН;
4. Кандидат історичних наук, доцент Т.І. ПЛАЗОВА;
5. Кандидат історичних наук, доцент Л.В. СКОРИЧ;
6. Кандидат історичних наук, доцент С.В. ЛУК'ЯНЧЕНКО;
7. Кандидат історичних наук А.Ю. ЩЕГЛОВ;
8. Доктор філософії А.І. СОРОКІВСЬКА-ОБІХОД;
9. Доктор філософії А.О.КМІН.

Серед виступаючих дали позитивний відгук про дисертацію 9 осіб, негативних відгуків не було.

За результатом презентації матеріалів доповіді, експертизи дисертації та аналізу повноти публікацій основних наукових результатів О.С. ОНИЦУКА

ВИЗНАЧЕНО:

1. Дисертація подана на здобуття ступеня доктора філософії за своїм оформленням та структурою відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. "Про затвердження вимог до оформлення дисертації" (зі змінами), за обсягом відповідає вимогам Освітньо-наукової програми 032 Історія та археологія, а за змістом відповідає спеціальності 032 "Історія і археологія".

2. Наукове завдання визначено відповідно до:

Концепції воєнної історії України;

основних положень Доктрини з воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України;

основних напрямів наукових досліджень закріплених за Національною академією сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного наказом Міністерства оборони України від 15.02.2019 № 65 – Про розподіл основних напрямків наукових досліджень між науковими установами, вищими військовими навчальними закладами, військовими навчальними підрозділами закладів вищої освіти Міністерства оборони України та Збройних Сил України;

єдиного переліку (каталогу) спроможностей Міністерства оборони України, Збройних Сил України та інших складових Сил оборони затвердженого міністром оборони України від 31.12.2021 року (спроможність FDR – 1.6.2);

плану воєнно-історичної роботи у Збройних Силах України;

плану наукової та науково-технічної діяльності Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного;

напрямку наукової та науково-технічної діяльності кафедри історії Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного "Розвиток теоретичних основ воєнно-історичної науки".

3. Метою дисертаційного дослідження було визначено узагальнення досвіду створення приватних військових компаній Російської Федерації у 1992–2023 роках, розкриття їх організації, особливостей комплектування, ролі та завдань у вирішенні зовнішньополітичних завдань.

Для досягнення поставленої мети у дисертації було розв'язане наукове завдання, яке полягало у комплексному вивченні питання створення та діяльності приватних військових компаній Російської Федерації у період з 1992 по 2023 рр. Вивчення цього питання є вкрай важливим для історичної галузі, оскільки дозволяє виявити реальну роль приватних військових компаній у локальних конфліктах на постсовєтському просторі, на Близькому Сході, в Африці та під час російсько-української війни.

Хронологічні межі дослідження зумовлені предметом наукового пошуку й охоплюють період з 1992-2023 рр.

Вибір нижньої межі обумовлений передумовами формування перших російських "добровольчих" парамілітарних формувань якіможна вважати попередниками приватних військових компаній та їх першимизастосуваннями у воєнних конфліктах початку 1990-х рр. Верхня межа – 2023 р., – пов'язана з тим, що 10 червня 2023 року міністр оборони РФ Сергій Шойгу підписав наказ, що зобов'язував усі "добровольчі загони" підписати контракти з міністерством оборони РФ та перейти під пряме підпорядкування відомства для надання їм "належного правового статусу" в Росії до 1 липня.

Також, на доручення Центрального воєнно-наукового управління Генерального штабу Збройних Сил України у межах виконання дисертаційного дослідження у співпраці з кафедрою історії війн і воєнного мистецтва Національного університету оборони України було виконано оперативне завдання "Досвід ведення бойових дій в особливих умовах урбанізованої місцевості". Дисертантом було опрацьовано матеріали щодо особливостей комплектування, підготовки і тактики підрозділів російської ПВК "Вагнер" під час широкомасштабної агресії Росії проти України у 2022–2023 рр., зокрема у боях за міста Соледар і Бахмут (інв. НУОУ від 12.07.2023 № 12381).

4. Дисертація є самостійним науковим дослідженням. Усі наукові результати, положення, висновки та рекомендації, сформульовані автором, є його власним науковим доробком.

За темою дисертації опубліковано 17 наукових праць: у 2-х монографіях (в 1 – одноосібний розділ, видана українською й англійською мовами; в 2-й – стаття в розділі монографії), у 3 наукових статтях (у 2 одноосібних фахових виданнях України категорії "Б" та 1 у співавторстві у виданні яке включене до категорії "А" Переліку наукових фахових видань України, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science Core Collection та входить до 1 квартилю (Q1), а також 12 одноосібних тез доповідей, які видані за результатом апробації отриманих наукових результатів на науково-практичних конференціях і семінарах.

Внесок здобувача в одноосібних наукових працях – 100%, опублікованих у співавторстві, від загального змісту становить — від 55 % (виданні яке включене до категорії "А").

5. Ступінь достовірності та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У результаті проведення дослідження у повному обсязі достовірно та науково обґрунтовано виконано наступні завдання:

- проаналізовано стан української і зарубіжної історіографії, визначено репрезентативність джерельної бази, напрями та методи дослідження. Наявна джерельна база є загалом достатньо репрезентативною для об'єктивного осмислення обраної теми дослідження. Поєднання інформаційного матеріалу з виявлених наукових літератури та джерел, використання загальноновизнаних принципів та загальнонаукових логічних і спеціальних історичних методів дало можливість повноцінно її розкрити, реалізувати дослідницькі завдання, досягти

мети та вирішити поставлене наукове завдання

- встановлено основні чинники та з'ясовано передумови створення приватних військових компаній в Російській Федерації та їх правовий статус. До основних чинників належать: неможливість прямого застосування регулярних збройних сил у низці зовнішньополітичних ситуацій; наявність значного кадрового резерву, сформованого з колишніх військовослужбовців і співробітників силових структур, які через різні обставини залишили службу, не інтегрувались у цивільне життя, проте володіли бойовим досвідом і специфічними компетенціями; низька результативність офіційних збройних формувань, які поступалися приватним військовим компаніям у гнучкості, оперативності, оснащенні й підготовці; відсутність чіткого правового регулювання діяльності приватних військових компаній, що дозволяло російській владі дистанціюватися від їхніх дій, уникати міжнародної відповідальності та, за потреби, притягувати до відповідальності окремих виконавців.

- розкрито участь російських приватних військових компаній у вирішенні воєнно-політичних завдань у Сирії та країнах Африки. Встановлено, що діяльність російських ПВК залежно від умов конкретної держави поєднувала три основні елементи: військовий – надання Росією через ПВК різноманітних "військових послуг", пов'язаних із захистом місцевих урядів і підвищенням спроможностей національних армій, чим здійснювався прикритий військовий вплив на ситуацію у різних країнах; економічний, або "плата за безпеку", – надання "військових послуг" в обмін на доступ до стратегічних ресурсів країни (нафта, золото, алмази тощо), а також їх контроль через ПВК; політичний – забезпечення політичної стабільності у країнах для реалізації економічних і військових інтересів.

- встановлено завдання, підпорядкування, організацію, особливості комплектування, мотивації найманців, підготовки та застосування підрозділів російських приватних військових компаній у війні в Україні у 2014–2023 роках. Розкрито особливості використання РФ ПВК у війні проти України в 2014–2023 роках. Найбільш помітними серед них були ПВК "Вагнер", "Редут" і "Патріот", діяльність яких координувалася через структури міністерства оборони Росії. Підготовка найманців у складі російських ПВК здійснювалася під керівництвом досвідчених інструкторів на базі спеціалізованих тренувальних центрів, полігонів та навчальних таборів. Основними мотиваційними чинниками для найманців були високий рівень грошового забезпечення, можливість професійного зростання, ідеологічні міркування.

- Розроблено рекомендації щодо використання результатів дослідження у практичній діяльності Збройних Сил України. Пропонується вивчити можливість створення в Україні легітимного сектору ПВК, діяльність яких була би жорстко врегульована національним законодавством та спрямована виключно на захист законних інтересів української держави і бізнесу за кордоном.

Що у сукупності дозволило досягти поставленої перед дисертантом мети. Усі отримані наукові результати, отримані в ході вирішення поставлених завдань повною мірою відображені у висновках до розділів та загальних висновках дисертації.

6. Ступінь новизни одержаних результатів. В результаті виконання дослідження:

Уперше: узагальнено і систематизовано досвід створення та функціонування російських приватних військових компаній у 1992–2023 роках. У дисертації розкрито досвід створення та розвитку російських ПВК у 1992–2023 роках, визначено трансформацію завдань, що покладалися на ці формування в контексті реалізації Росією своєї зовнішньої політики. Ці формування перетворилися на важливий інструмент реалізації не лише воєнних, а й політичних та економічних інтересів Росії за кордоном;

- розкриті генеза та трансформація російських парамілітарних формувань у приватні військові компанії. Прообразом перших російських ПВК стали так звані "Російські добровольчі загони", формування яких розпочалося на початку 1990-х років із залученням до Придністровського конфлікту (1990–1992) та збройних зіткнень на території колишньої Югославії (1991–1995). У 2003 офіційно було задекларовано формування першої російської приватної військової (охоронної) компанії. Початком активного використання російських ПВК за межами держави можна вважати 2013 р., коли під час громадянської війни в Сирії було зафіксовано участь ПВК "Слов'янський корпус" у бойових діях на боці урядових сил. З початку 2014 р. ПВК РФ беруть активну участь у війні Росії проти України;

- встановлені основні чинники та розкрито механізм їх впливу на виникнення, розвиток та функціонування приватних військових компаній у Російській Федерації. До таких чинників належать: об'єктивні обмеження щодо відкритого застосування збройних сил Росією у певних міжнародних ситуаціях, що сприяло пошуку альтернативних силових гравців; наявність значного кадрового ресурсу – колишніх військовослужбовців і працівників силових структур, які мали відповідну підготовку, бойовий досвід та не були інтегровані у цивільне середовище; інтерес окремих представників державного апарату, силових відомств та великого бізнесу у створенні контрольованих неформальних збройних структур для забезпечення корпоративних або персональних інтересів, зокрема – ресурсного доступу в зонах міжнародних конфліктів. Більшість приватних військових компаній у Росії формувалися та функціонували під керівництвом ветеранів спецслужб (ФСБ, ГРУ тощо), що забезпечувало їхній тісний зв'язок з відповідними державними структурами;

- з'ясовано особливості використання Російською Федерацією приватних військових компаній у реалізації національних інтересів на території Сирії та країн Африки. Діяльність російських ПВК залежно від умов конкретної держави поєднує так звані елементи: військовий ("клієнти" у пошуках захисту та підвищення спроможностей власних армій зверталися до Росії, яка надавала "військові послуги" через свої ПВК, створюючи прикритий військовий вплив на ситуацію у різних країнах); економічний (так званий принцип "плата за безпеку", за надання військових послуг Росія отримувала доступ до стратегічних ресурсів країни, які ставали джерелом збагачення російського бізнесу та військово-політичної "еліти", а також підтримки кремлівського режиму на тлі введених західних санкцій після збройної агресії проти України у 2014 р.); політичний (забезпечення політичної стабільності у країнах для реалізації економічних і військових інтересів: втручання у місцеві вибори,

"допомога" у налагодженні компромісу й укладанні політичних угод з лідерами різних політичних фракцій, проведення пропагандистських і дезінформаційних акцій у соціальних мережах, організація груп фіктивних спостерігачів за виборами тощо);

- розкрито завдання, організацію, озброєння, особливості комплектування, підготовки й тактики підрозділів російських приватних військових компаній у війні в Україні у 2014–2023 роках. Найбільш помітними серед них були ПВК "Вагнер", "Редут" і "Патріот", діяльність яких координувалася через структури міністерства оборони Росії. На ці формування покладалися такі завдання: у 2014–2015 роках це: сприяння створенню та підготовці збройних формувань самопроголошених "ДНР" і "ЛНР", що діяли проти територіальної цілісності України; супровід так званих VIP-персон та забезпечення транспортування вантажів військового призначення; охорона та контроль над логістичними базами постачання; участь у ліквідації сепаратистських польових командирів, які втратили підпорядкування російським спецслужбам тощо. У 2022–2023 роках це: організація провокацій на українсько-білоруському кордоні з метою втягнення Білорусь у війну проти України; участь у заходах, спрямованих на фізичну ліквідацію вищого військово-політичного керівництва України та сприяння спробам встановлення проросійського режиму; ведення штурмових, розвідувально-диверсійних та каральних дій на тимчасово окупованих територіях України; охорона важливих військових і цивільних об'єктів, зокрема в зоні бойових дій тощо. Відповідно до завдань відбувалося комплектування та підготовка російських ПВК. В подальшому вибиралася тактика дій. Досліджено, що не існує типової організаційно-штатної структури російських ПВК;

- запропоновано періодизацію створення та розвитку приватних військових компаній в Російській Федерації, за критерій якої обрано трансформацію завдань, що покладалися на ці формування в контексті реалізації Росією своєї зовнішньої політики, а саме: перший період (1992–2003 рр.) характеризується формуванням недержавних "добровольчих" парамілітарних структур, які використовувалися Росією у збройних конфліктах на території Придністров'я та колишньої Югославії. Другий період (2003–2013 рр.), – характеризується початком інституціоналізації ПВК під патронатом держави. У цей час була створена перша офіційно зареєстрована охоронна компанія "Антитерор-Орел", діяльність якої поширювалася на зони збройних конфліктів, зокрема в Іраку. Згодом спостерігалось зростання кількості таких компаній, розширення географії їхньої присутності (Ізраїль, Ліван, Афганістан, Абхазія, Південна Осетія), а також посилення зв'язків із російськими спецслужбами. Кульмінацією цього періоду стало створення у 2013 р. першої повноцінної ПВК – "Слов'янський корпус", яка взяла участь у громадянській війні в Сирії на боці режиму Башара Асада. Третій період (2014–2023 рр.) обумовлений зростанням чисельності ПВК та розширенням кола завдань, що на них покладалися у контексті війни Росії проти України, а також активізації російської експансіоністської політики на Близькому Сході та Африканському континенті;

- встановлені тенденції розвитку російських приватних військових компаній. Основними з них є: зростання кількості російських ПВК та розширення географії їхнього використання у світі відповідно до

зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних інтересів Росії; розширення кола завдань, що покладалися на ПВК; розмивання межі між приватними і державними збройними структурами, поступовий перехід від умовно незалежних "добровольчих" і парамілітарних формувань до повного підпорядкування ПВК державним силовим органам, зокрема міністерству оборони Росії; трансформація моделі комплектування ПВК – від підбору виключно професійних військових до змішаної системи "професіонал – непрофесіонал", включаючи колишніх ув'язнених, мобілізованих з "ЛДНР" та інших соціально маргіналізованих груп; перехід від горизонтальної структури без чіткої ієрархії до централізованої вертикалі управління, що забезпечує більш ефективно підпорядкування й контроль над бойовими підрозділами; зміна джерел фінансування ПВК – від переважно приватних джерел (олігархічні структури, державні корпорації) до повного фінансування з державного бюджету, що формалізувало їх як інструмент державної політики; зміщення акцентів від класичної мобілізаційної моделі до "прихованої мобілізації" через залучення найманців до недержавних військових структур поза офіційною системою військового обліку та призову.

уточнено та доповнено: визначення поняття "приватна військова компанія", перелік російських приватних військових компаній, завдання та особливості нормативно-правового регулювання їх функціонування. Визначивши спільні ознаки та розбіжності дисертант запропонував власну уточнену дефініцію "приватна військова компанія", під якою пропонується розуміти приватний національний чи іноземний юридичний суб'єкт підприємницької діяльності, який не входить до формальної структури збройних сил, служб безпеки чи правоохоронних органів, працює за контрактами з національними та міжнародними урядами і неурядовими організаціями, надає на договірній основі спеціалізовані військові послуги з метою одержання прибутку, контролюється державою та працює на її користь. На підставі уточнених ознак і дефініції "приватна військова компанія", з різноманітних парамілітарних формувань, які створювалися в Росії у період 1992–2023 рр. і виконували завдання військового характеру у Сирії, країнах Африки та в Україні у 2013–2023 рр., виокремлено ті, які можна вважати суто приватними військовими компаніями. Це ПОК/ПВК "Антитерор-Орел" (2003 р., ребредінг: "Редут-антитерор"/Центр-Р (2008 р.), "Щит СТГ" (2014 р.), "РСБ-Груп" (2005 р.), "Вега" (2011 р.), ПВК "Слов'янський корпус" (2013 р.), "Вагнер" (2014 р.), "Ліга" (2016 р., виокремлена з ПВК "Вагнер"), "Щит" (2018 р., ребредінг "Редут" у 2021 р.), "Патріот" (2018 р.), "Поток", "Факел", "Пламя" (2024 р., ПАТ "Газпром"), "Конвой" (2022 р., самопроголошений "Голова Республіки Крим" С. Аксьонов). Встановлено, що незалежно від формального статусу, виду зареєстрованої діяльності чи підпорядкування, приватні військові компанії в Російській Федерації фактично функціонують поза межами правового поля – як міжнародного, так і національного. Їхня діяльність суперечить нормам міжнародного гуманітарного права, зокрема положенням, що забороняють участь найманців у збройних конфліктах.

Набула подальшого розвитку історіографія за напрямом дослідження, до наукового обігу введено раніше неопубліковані документи і матеріали, що дозволило розширити джерельну базу, уточнити окремі аспекти проблеми та

по-новому інтерпретувати вже відомі історичні події й процеси. Аналіз стану наукової розробки теми дисертації засвідчив, що у зарубіжній та українській воєнно-історичній науці ця тема, незважаючи на її актуальність і значний науковий інтерес дотепер повноцінно не була розкрита. Автори історіографічних публікацій досліджували здебільшого процеси створення та функціонування ПВК "Вагнер", яка є на сьогодні найбільш "розпіареною" мас-медіа. Водночас, поза їх увагою залишилася історія інших ПВК, від витоків до сьогодення, зокрема "Редут", "Патріот", а також утворених ПАТ "Газпром" і окупаційною владою Криму, які швидкими темпами почали формуватися в Росії для вирішення політичних, економічних, військових та інших завдань у країнах Близького Сходу й Африки, а також для війни в Україні після 2014 р.

Структура та обсяг дисертації виконанні з урахуванням мети та завдань дослідження. Загальний обсяг дисертації 478 аркушів, основний зміст роботи викладено на 198 аркушах, список використаних джерел містить 737 найменувань на 180 аркушах. Дисертація проілюстрована 10 рисунками та 152 фотографіями, наведених у додатках, викладених на 70 аркушах.

Дисертаційна робота складається із титульного аркуша, анотації, змісту, переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, списку використаних джерел до них, висновків і додатків.

Розділ 1. Історіографія, джерельна база та методи дослідження (Досліджено стан наукової розробленості теми, джерельну базу, історіографію та розкрито методи, які були застосовані для отримання наукових результатів).

Розділ 2. Передумови створення та діяльність приватних військових компаній Російської Федерації (1992–2013) (Прообразом перших російських ПВК, формування яких розпочалося на початку 1990-х років із залученням до Придністровського конфлікту (1990–1992) та збройних зіткнень на території колишньої Югославії (1991–1995), стали так звані "Російські добровольчі загони". Підготовка особового складу таких формувань здійснювалася у спеціалізованих тренувальних центрах і на військових полігонах, переважно за підтримки державних структур – відкритої чи прихованої, зокрема з боку спецслужб. Це включало як матеріальне забезпечення, так і організаційну допомогу. Формування перших російських приватних військових (охоронних) компаній, що розпочалося з 2003 р., супроводжувалося офіційним декларуванням їхньої мети як захисту "державних інтересів". У реальності ж такі структури стали інструментом впливу в руках окремих представників владно-олігархічного середовища, які використовували їх для реалізації політичних та економічних інтересів як на території Росії, так і за її межами. Початком активного використання російських ПВК за межами держави можна вважати 2013 р., коли під час громадянської війни в Сирії було зафіксовано участь ПВК "Слов'янський корпус" у бойових діях на боці урядових сил. Цей факт засвідчив перехід до нового етапу розвитку російських ПВК, у межах якого вони стали інструментом реалізації зовнішньополітичних інтересів Росії в стратегічно важливих регіонах).

Розділ 3. Використання Російською Федерацією приватних військових компаній для вирішення воєнно-політичних завдань у Сирії та країнах Африки (Для вирішення зовнішньополітичних і насамперед зовнішньоекономічних

інтересів на Африканському континенті та Близькому Сході Росія активнospирається на ПВК, тобто так званий організований компонент найманців, використовуючи їх позаінституційні та недержавні можливості. Серед них найбільший вплив мають "Вагнер", "Щит", "Вега", "Патріот" (Сирія); "Вагнер", "Редут-антитерор", "Патріот", "РСБ-Груп", "Moran Security Group" (Африка). Російські ПВК у Сирії та країнах Африки діяли під прикриттям міністерства оборони Росії, контролювалися окремими олігархами безпосередньо або через російські спецслужби. Вони вирішували такі завдання: охорона "перших осіб", охорона й оборона військових і цивільних об'єктів, передусім нафто-енергетичного комплексу, родовищ золота й алмазів; надання дорадчих послуг; підготовка місцевих регулярних та іррегулярних збройних формувань; налагодження комунікації з місцевим населенням, створення розвідувальної мережі; постачання озброєння та військової техніки, її ремонт та обслуговування; придушення антиурядових протестів, пов'язаних з невдоволенням місцевих жителів чинною владою; участі у бойових діях, ведення військової розвідки, забезпечення евакуації особового складу з місць бойових дій тощо.).

Розділ 4. Участь приватних військових компаній Російської Федерації у війні в Україні (2014–2023) (Російські ПВК з початку 2014 р. беруть активну участь у війні Росії проти України. Першою з них була ПВК "Вагнер", яка сформувалася у 2014 р. під контролем російської військової розвідки (ГРУ) і спочатку комплектувалася найманцями із колишньої ПВК "Слов'янський корпус", а також фахівцями з різних російських силових відомств. Вона взяла участь в окупації Криму у лютому-березні 2014 р. та у бойових діях на території Донецької і Луганської областей України 2014–2015 рр. У 2016 р. ПВК "Вагнер" була реорганізована, а її найманці розподілені по окремих підрозділах за принципом "фахівці" (командний склад і найдосвідченіші бійців) і "нефахівці" (найманці без достатньої підготовки). Росія потайно готувалася до війни. З цією метою напередодні війни і у перші її місяці під контролем міноборони Росії почали стрімко створювати різні ПВК, зокрема "Редут" і "Патріот" з різноманітними підпорядкованими їм "добровольчими" парамілітарними формуваннями. Стрімке зростання кількості російських ПВК можна пояснити кількома причинами: нестачею людського ресурсу для війни в Україні, незважаючи на проведену мобілізацію, пов'язаною невдалим перебігом подій у перші дні війни та значними втратами регулярних військ; наявними у певних російських олігархів, державних і приватних компаній бізнес-інтересів в Україні та зростаючою між ними конкуренцією за сфери впливу; потребою приховано залучити до війни різні соціальні групи населення; можливими заворушеннями всередині самої Росії на тлі політичних катаклізмів, спричинених її провалами в Україні. У перші дні повномасштабного вторгнення російські ПВК мали вирішувати низку специфічних завдань, зокрема підготувати провокацію на білоруському кордоні, зімітувати обстріл території Білорусі з боку Сил оборони України і цим втягнути державу-сателіта у відкриту війну, забезпечити ліквідацію вищого військово-політичного та військового керівництва держави, які були основою державної безпеки України, а також сприяти організації переходу влади до прокремлівських політиків. Вони діяли також на Київському, Харківському, Донецькому та Луганському напрямках,

зокрема: брали участь в окупації населених пунктів Гостомель, Клавдієво-Тарасово, Бородянка, Бабинці, Буча, Загальці, Качали (Київська область); безпосередньо використовувалися як основна ударна сила у штурмах міст Попасна, Северодонецьк та Лисичанськ (Луганська обл.), сіл Первомайське та Дружба, міст Соледар та Бахмут (Донецька обл.) та інших населених пунктів України; проводили розвідувально-диверсійні дії; залучалися до охорони військових об'єктів тощо).

7. Практичне значення дослідження полягає у сприянні подальшим воєнно-історичним дослідженням за даною проблематикою та підготовці висококваліфікованих військових фахівців, розширенню їх знань та пошуку пріоритетних і результативних шляхів протидії країні-агресору, забезпечення національної безпеки України як суверенної і незалежної держави. Матеріали дисертаційного дослідження також будуть корисними для ознайомлення українською та світовою спільнотою для формування чіткого розуміння політики Росії у питаннях гібридних воєн, постійної експансії та нав'язуванні світу викривленої правди про причини воєн та військових конфліктів, у яких вони позиціонують себе визволителями "російськомовного населення" або інших «зацікавлених груп».

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес для підготовки військових фахівців тактичного, оперативного та стратегічного рівнів, зокрема під час вивчення навчальних дисциплін "Загальна тактика" та "Розвідувальна підготовка" Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт від 29 жовтня 2025 р.); "Загальна тактика", "Управління діями та тактика підрозділів рівня роти" та "Розвідка та іноземні армії" Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова (акт від 26 грудня 2025 р.); "Історія воєнного мистецтва" і "Історія воєнної стратегії", які викладаються в Національному університеті оборони України (акт від 19 липня 2024 р.).

8. Основні положення та висновки проведеного дослідження висвітлені у сімнадцяти наукових публікаціях:

Статті, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Онищук О.С. Створення та перша участь приватних військових компаній Російської Федерації у воєнних конфліктах. *Воєнно-історичний вісник: збірник наукових праць*. 2023. № 2 (48). С. 36–41. (розкриває підрозділ 1 розділу 2).

2. Онищук О.С. Створення російських парамілітарних організацій і добровольчих формувань та їх використання у війні проти України у 2014–2016 роках. *Воєнно-історичний вісник: збірник наукових праць*. 2024. № 1 (51). С. 93–106. (розкриває підрозділ 1 розділу 4).

3. Онищук О.С. & Кривизюк Л. П. Створення перших приватних військових та охоронних компаній у Російській Федерації (1998–2013). *Східноєвропейський історичний вісник : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету*. 2025. № 34. С. 146–156. (розкриває підрозділ 2 розділу 2).

Розділи в колективних монографіях:

4. Приватна військова компанія "Вагнер": від створення до сьогодні: монографія / [А. В. Слюсаренко, І. І. Фурман, І. С. Печенюк, О. Онищук та ін.; за заг. ред. М. В. Ковалія]. Київ: НУОУ, 2023. 136 с. *(описує наукові результати викладені у розділі 3 та підрозділі 2 розділу 4).*

5. Онищук О.С. Участь приватної військової компанії "Вагнер" в окупації Криму та у бойових діях на сході України (2014–2015). *Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Стратегії репрезентації. Монографія / Заг. ред. д. і. н., проф. А. Киридон. Київ: Державна наук. установа "Енциклопедичне вид-во", 2024. С. 65-72. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 4).*

Наукові публікації, які засвідчують апробацію результатів дисертації:

6. Онищук О. С. Завдання приватних військових компаній Російської Федерації, особливості їх комплектування та підготовки під час повномасштабного вторгнення в Україну. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ – початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності. Зб. матер. міжвуз. наук.-практ. семінару, 25 травня 2023 р. Київ: НУОУ, 2023. Вип. 12. С. 264–270. (описує наукові результати викладені у підрозділі 2 розділу 4).*

7. Онищук О. С. Ведення штурмових дій підрозділами Збройних Сил України із використанням бронетехніки. *Застосування Сухопутних військ Збройних Сил України у конфліктах сучасності (за досвідом забезпечення національної безпеки складовими сектору безпеки і оборони у ході російсько-української війни): Зб. тез доповідей наук.-практ. конференції, 29-30 листопада 2023 р., Львів: НАСВ, 2023. С. 16. (описує наукові результати викладені у підрозділі 2 розділу 4).*

8. Онищук О. С. Приватна військова компанія: поняття, ознаки, завдання та функції. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива: Зб. матер. ІV Міжнар. наук.-практ. конф., 30 листопада 2023 р. Київ: НУОУ, 2024. С. 326–327. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 1).*

9. Онищук О. С. Тактика російських приватних військових компаній у війні в Україні (2022–2023). *Проблемні питання підготовки та ведення операцій угруповань військ (сил) в сучасних умовах та шляхи їх вирішення, з урахуванням досвіду російсько-української війни: Зб. матер. наук.-практ. семінару № 329/дск, 20 грудня 2023 р. Київ: НУОУ, 2023. С. 64–70. (описує наукові результати викладені у підрозділі 2 розділу 4).*

10. Онищук О.С. Участь приватної військової компанії "Вагнер" в окупації Криму та у бойових діях на сході України (2014–2015). *Війна Росії проти України (лютий 2014 – лютий 2024 рр.). Рецепція війни. Зб. матер. Всеукраїнської наук. конференції, 21 лютого 2024 р. Київ: Воєнно-науковий відділ штабу Командування Сил ТРО ЗСУ, 2024. С. 65–72. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 4).*

11. Онищук О. С. Порядок підготовки операторів FPV-дронів приватною військовою компанією "Вагнер". *Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ: Зб. тез доповідей Міжнар. наук.-техн. конф., 15-16*

травня 2024 р. Львів: НАСВ, 2024. С. 140–141. (описує наукові результати викладені у підрозділі 2 розділу 4).

12. Онищук О. С. Приватні військові компанії Російської Федерації як предмет наукового дискурсу. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ – початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності*. Зб. матер. міжвуз. наук.-практ. семінару, 23 травня 2024 р. Київ: НУОУ, 2024. Вип. 13. С. 147–153. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 1).

13. Онищук О. С. Приватні військові компанії як засіб реалізації зовнішньої політики Російської Федерації (1992–2023): історіографія. *Воєнна історія України: історична ретроспектива*. Зб. матер. міжвуз. наук.-практ. семінару, 31 жовтня 2024 р. Київ: НУОУ, 2024. С. 31–38. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 1).

14. Онищук О. С. Приватні військові компанії: правовий статус у Російській Федерації. *Українське військо: сучасність та історична ретроспектива*: Зб. матер. V Міжнар. наук.-практ. конф., 28 листопада 2024 р. Київ: НУОУ, 2024. С. 374. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 1).

15. Онищук О. С. Створення і участь російських добровольчих формувань у війні проти України (2014–2016 рр.). *Добровольці на захисті української державності: історія і сучасність*. Зб. тез доповідей Всеукраїнської наук. конф., 14 березня 2025 р. Львів: НАСВ, 2025. С. 69–72. (описує наукові результати викладені у підрозділі 1 розділу 4).

16. Онищук О. С. Досвід створення та функціонування приватних військових компаній Російської Федерації у 1992–2023 рр.: основні висновки. *Досвід застосування збройних сил у світових війнах і воєнних конфліктах ХХ – початку ХХІ ст.: тенденції та закономірності*. Зб. матер. міжвуз. наук.-практ. семінару, 22 травня 2025 р. Київ: НУОУ, 2025. Вип. 14. С. 54–62. (описує наукові результати викладені у підрозділі 3 розділу 1).

17. Онищук О. С. Вплив ПВК "Вагнер" на створення штурмових підрозділів у Силах оборони України. Застосування Сухопутних військ Збройних Сил України у конфліктах сучасності (за досвідом забезпечення національної безпеки складовими сектору безпеки і оборони у ході російсько-української війни): Зб. тез доповідей Всеукраїнської наук.-практ. конференції, 26–27 листопада 2025 р., Львів: НАСВ, 2023. С. 69–70. (описує наукові результати викладені у підрозділі 2 розділу 4).

9. Недоліки дисертації:

Переклад всіх російських назв організацій слід давати в дужках мовою оригіналу (оскільки, "Російський імперський рух" дано в дужках переклад російською, а "Царские волки", "Российский имперский легион" – ні).

Рекомендується давати в дужках мовою оригіналу імена та прізвища закордонних авторів, оскільки переклад може бути різним (відповідно до перекладача, яким користується дисертант) і не завжди вірно передавати ідентифікацію.

Роботу можна посилити шляхом забезпечення структурної рівноваги між розділами, зокрема шляхом оптимізації обсягу емпіричного матеріалу або

посилення аналітичних узагальнень у розділах, присвяченим раннім етапам розвитку ПВК РФ.

Необхідно вдосконалити термінологічну узгодженість тексту, зменшивши стилістичні повтори та уніфікувавши ключові поняття відповідно до обраної методологічної парадигми.

Рекомендується скорити висновки до кожного розділу, вони занадто великі та розширені, що ускладнює сприйняття основних результатів, зробивши більш лаконічними та зосередженими на ключових аспектах.

10. Гриф дисертації "нетаємно" надано вірно. Інформація з обмеженим доступом, що містить державну таємницю, у роботі не міститься.

УХВАЛИЛИ:

1. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованості, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація О.С. ОНИЦУКА відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44 та оформлена у відповідності до вимог наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. "Про затвердження вимог до оформлення дисертації" (із змінами), а її обсяг та зміст відповідає вимогам освітньо-наукової програми за спеціальністю 032 Історія та археологія. Повнота та виклад основних наукових положень дисертації у наукових публікаціях здобувача, відповідає вимогам пунктів 8, 9 постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 – Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії та іншого чинного законодавства у питаннях, що стосується. У дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено ознак академічного плагіату.

2. Рекомендувати дисертацію О.С. ОНИЦУКА до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

3. Рекомендувати вченій раді Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного утворити разову спеціалізовану вчену раду для розгляду дисертації О.С. ОНИЦУКА у наступному складі:

Голова разової спеціалізованої вченої ради: доктор історичних наук, професор працівник ЗС України ХАРУК Андрій Іванович, професор кафедри історії Інституту психологічної підтримки персоналу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Рецензент: доктор історичних наук, професор полковник КУЦЬКА Олеся Миколаївна, начальник кафедри історії Інституту психологічної підтримки персоналу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного.

Рецензент: кандидат історичних наук, працівник ЗС України МАРЦІНКО Наталя Миколаївна, провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу механізованих і танкових військ науково-дослідного управління застосування та підготовки військ (сил) наукового центру Сухопутних військ

Офіційний опонент: доктор історичних наук, професор АВТУШЕНКО Ірина Борисівна, завідувачка кафедри теорії та історії держави і права Національного транспортного університету.

Офіційний опонент: кандидат історичних наук, капітан 1 рангу ЧПІКАЛОВ Олексій Сергійович, заступник начальника кафедри історії війн і воєнного мистецтва Навчально-наукового інституту воєнної історії, права та соціальних наук Національного університету оборони України.

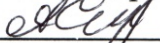
Результати голосування присутніх на засіданні за затвердження висновку:
за – 15 (з них 12 – члени кафедри історії),

проти – немає,
утрималися – немає.

В тому числі фахівців, які мають науковий ступінь зі спеціальності здобувача:

за – 13 (з них 10 – члени кафедри історії),
проти – немає,
утрималися – немає.

Секретар структурного підрозділу

доктор філософії Аріадна СОРОКІВСЬКА-ОБІХОД

(науковий ступінь, вчене звання, підпис, ініціали, прізвище)

13.03 2026 року

Керівник структурного підрозділу

Начальник кафедри історії Інституту психологічної підтримки персоналу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Доктор історичних наук, професор

полковник Олеся КУЦЬКА

(повне найменування, науковий ступінь, вчене звання, підпис, ініціали, прізвище)

Підпис полковника КУЦЬКОЇ О.М. засвідчую.

Тимчасово виконуючий обов'язки заступника начальника Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного з наукової роботи

Кандидат історичних наук, старший дослідник

полковник Володимир ЗАБОЛОТНЮК

(повне найменування, науковий ступінь, вчене звання, підпис, ініціали, прізвище)

13.03 2026 року